

OGRANIČENI RAT — IDEJE I POUKE

Rasprave o ograničenom ratu ponovo su oživele na Zapadu, a posebno u Sjedinjenim Američkim Državama.¹ Za razliku od ranijih studija i polemika, u kojima se raspravljalo o pojmu, strategiji i fizionomiji rata, u posljednje vreme, na osnovu iskustava iz rata u Vijetnamu, izvlače se pouke i daju ocene o teoriji i strategiji ograničenog rata. To je i dovelo do preispitivanja već utvrđenog i usvojenog pojma i definicije tog rata.

Ranije su u SAD bile prihvaćene četiri mogućnosti eventualnog rata: opšti termonuklearni, ograničeni, lokalni i hladni, dok sada samo tri: opšti termonuklearni, ograničeni i hladni. To je opšteusvojena podela, mada još uvek ima dosta teoretičara koji različito sistematizuju eskalaciju rata, počevši od hladnog do termonuklearnog.

Teorijska premisa o ograničenom ratu vremenom je u Sjedinjenim Američkim Državama evoluirala. Prema još uvek važećoj definiciji američkog združenog Generalštaba, ograničeni rat je »oružani sukob, van kategorija opšteg rata i incidenta, koji obuhvata otvoreno angažovanje vojnih snaga dveju ili više zemalja...«. On može biti ograničen u pogledu angažovanih snaga i sredstava, broja zaraćenih država, prostora, a, što je najvažnije, dozvoljava i primenu taktičkog nuklearnog oružja. Ovo poslednje je njegova kvalitativna granica i bitna karakteristika.

Po R. Osgudu »ograničeni rat se uopšteno shvata kao rat koji se vodi za ciljeve koji ne uključuju potpuno podređivanje volje jedne države željama druge, a sredstvima koja ne zahtevaju angažovanje sveukupnih vojnih izvora zaraćenih strana«.

Kod nekih teoretičara se pojam ograničenog rata upotrebljava za svaku vrstu rata, pa čak i za onu koja uključuje nuklearne udare.

¹ Članak je rađen na osnovu sledećih materijala: Robert E. Osgood, *The Reappraisal of Limited War* (Preispitivanje ograničenog rata), Raymond Aron, *The Evolution of Modern Strategic Thought* (Razvoj savremene strategijske misli), Michael Howard, *The Classical Strategists* (Stratezi klasičari) — videti »Vojno delo« br. 5/70, Gustav Däniker, *Warum sie nicht siegten?* (Uzroci dosadašnjeg američkog neuspeha u Vijetnamu) — videti »Vojno delo« br. 4/70.

Prva tri materijala objavio je Institut za strategijska proučavanja u Londonu, u ediciji *Adelphi Papers*, № 54 i 55 za februar i mart 1969. godine, dok četvrti austrijski časopis »Österreichische militärische Zeitschrift«, u br. 6/1969. god.

Teškoće u definisanju pojma ograničenog rata proizilaze iz toga što se njegove granice svode na pitanje stepena angažovanja snaga i sredstava, a što delimično zavisi i od samog ugla posmatranja. Naime, rat koji je — po pojmovima i upotrebljenim snagama i sredstvima — ograničen za jednu stranu, može biti, u suštini, totalan za onu zemlju na čijoj se teritoriji vodi i čije je stanovništvo, u pogledu ljudskih i materijalnih izvora (primer Južni Vijetnam), potpuno angažovano u njemu. Dalje, ograničeni rat može biti pretežno ograničen po nekim kriterijumima (na primer, geografskim), a mnogo manje po drugim (na primer, po političkim ciljevima, prema vrsti upotrebljenog oružja, itd.).

Ovde je važno uočiti da je zanemarivanjem (ispuštanjem) kategorije lokalnog rata u sadašnjoj sistematizaciji vrsta ratova u Sjedinjenim Američkim Državama još više povećan značaj ograničenog rata. On je dobio nov smisao jer obuhvata oružanu borbu koja može biti ograničena na razne načine: po vrsti oružja — od zastarelog konvencionalnog do taktičkog i operativnog nuklearnog; po broju strana — učesnica, po veličini snaga, po učešću nuklearnih velesila, geografskom području, ekonomskom i političkom cilju rata, itd.

Na prvi pogled izgleda da se suštinski ništa nije promenilo, jer je nekadašnji sadržaj i pojam lokalnog rata u celini uključen u sadašnji pojam ograničenog. Međutim, promena je značajna, jer se, osim povećanja fleksibilnosti same doktrine i strategije, i stvaranja većeg manevarskog prostora za izbegavanje opšteg rata, pokušava da afirmiše i legalizuje ograničeni rat, koji uključuje nuklearno oružje male moći kao legitimno sredstvo za rešavanje sporova u međunarodnim odnosima.

Po tom shvatanju lokalni rat je, u stvari, samo vrsta ograničenog, koji je »ograničen, pre svega, po prostor«. Izraz »lokalni« se danas često upotrebljava za veliki broj lokalnih konvencionalnih ratova u kojima ni jedna od supersila nije direktno ili indirektno umešana — ističe R. Ozgud.

Za potpunije razumevanje teorijskih dilema i tendencija u oblasti dalje razrade stratejskih principa ograničenog rata treba spomenuti i to da ni sovjetska vojna misao nije ostala indiferentna prema ovom pitanju.

Tako, u poslednjem izdanju »Vojne strategije« maršal Sokolovski dozvoljava mogućnost upotrebe nuklearnog oružja, iako samo za kratko vreme. On smatra da se »može desiti da zemlje u toku lokalnog rata primene i nuklearno oružje operativno-taktičke namene, ne pribegavajući stratejskim nuklearnim sredstvima. To umnogome menja način borbenih dejstava, dajući im veću dinamičnost i odlučnost. Ipak, ne može se dugo voditi rat uz upotrebu operativno-taktičkih nuklearnih sredstava. Čim dođe do primene nuklearnog oružja, zemlje će biti primorane da pokrenu čitavu svoju nuklearnu moć. Lokalni rat će tada prerasti u svetski«.

Razne dileme i konfuzije u glavama teoretičara ograničenog rata nisu slučajne, već su posledica apsurdna da se u današnjim uslovima traže recepti kako bi se »teorijski« objasnile »prednosti« ove ili one teorije. Progresivne i miroljubive snage u svetu odbacuju svaki rat kao sredstvo politike i rešavanja sporova među državama i narodima, pa makar to bio i »ograničeni rat«, jer on to najčešće i nije za zemlje koje su žrtve agresije.

Poznato je da je u toku poslednje decenije u Sjedinjenim Američkim Državama mnogo učinjeno u prihvatanju koncepcije ograničenog rata. Kod istraživača, akademskih i vojnih analitičara ta koncepcija je inspirisala pravu plimu strategijske misli. Konačno, za vreme Kenedijeve administracije ograničeni rat je postao zvanična doktrina, našavši praktičnu primenu u Južnom Vijetnamu.

Međutim, sve što se desilo i što se još uvek dešava u ratu u Vijetnamu podstaklo je sumnje u neke ideje i teorije o ograničenom ratu. Ne radi se samo o njegovoj teoriji, već o bitnim promenama u međunarodnoj situaciji, u kojima su nastale i razvijale se ideje i koncepcije ograničenog rata. Naime, teoriju o ograničenom ratu SAD su stvorile u uslovima nuklearne ravnoteže sa SSSR-om, kao praktični pokušaj da se oružana borba proširi i na nuklearno naoružanje male moći, a da se istovremeno ne pređe tzv. nuklearni prag i izazove opšti termonuklearni rat. Novi uslovi zahtevaju — smatra se među vodećim američkim vojnim teoretičarima i stratezima — preispitivanje čitave koncepcije i strategije ograničenog rata. To preispitivanje ove strategije, kao jedne od funkcija američke spoljne politike, omogućiće — smatra R. Osgud — da se povuče razlika između onih aspekata ograničenog rata koji sve više iščezavaju ili su kratkoročne prirode, i onih koji će, verovatno, ostati u važnosti ili će postajati sve važniji, jer odražavaju osnovne uslove, odnosno glavne međunarodne procese i tokove.

R. Osgud ističe da su ideje o ograničenom ratu nastale u periodu kada se najvažniji cilj američke politike sastojao »u obuzdavanju tzv. međunarodnog komunizma, sprečavanju ili kažnjavanju spoljne ili unutrašnje agresije«. Lokalna »komunistička agresija«, čak i u nekom beznačajnom području, mogla bi da ugrozi, američku bezbednost jer bi podstakla nove agresije u nekim važnijim oblastima, što bi moglo da inicira čitav lanac — koji bi na kraju doveo do trećeg svetskog rata.

Protagonisti koncepcije ograničenog rata isticali su da su »ratovi za nacionalno oslobođenje najopasniji oblik komunističkog ekspanzionizma«. Takva razmišljanja su dovela do zaključka »da uspešna agresija jedne komunističke države povećava snagu Sovjetskog Saveza, Kine i drugih komunističkih država nasuprot Sjedinjenim Američkim Državama i ostalom slobodnom svetu«. Prema toj tezi, svaki oslobodilački ili napredni pokret u svetu automatski je proglašavan za komunistički i antiamerički i odmah je izazivao intervenciju SAD. Tako su se interesi američke bezbednosti protezali od zapadne Evrope do Koreje, odnosno do gotovo svakog mesta kome bi zapretila agresija. Konačno, SAD nisu ni mogle da ostanu »ravnodušne prema promenama na njihovu štetu« u bilo kom delu sveta.

Materijalizacija takvih teorijskih shvatanja realizovana je u stavu da se SAD moraju osposobiti za borbu u ograničenim ratovima, s tim da se izbegne upotreba globalnog nuklearnog oružja. Izgrađene su odgovarajuće, pokretljive konvencionalne oružane snage, osposobljene da intervernišu i na velikoj udaljenosti, a naglasak je stavljen na doktrinu »kontrolisanog i elastičnog odgovora«.

Američko angažovanje u Vijetnamu je konkretizacija takve koncepcije ograničenog rata. Naime, pobedom u tom ratu Sjedinjene Američke Države su želele da dokažu prednost svoje politike i vojne strategije, kao

i to da su ratovi za nacionalno oslobođenje osuđeni na neuspeh. Sem toga, uspešan rat na vijetnamskom ratištu mogao bi da demonstrira i psihološku i političku sposobnost Amerike u rešavanju i drugih problema ograničenog rata. »Najveći doprinos koji daje Vijetnam«, pisao je Robert Maknara, »sastoji se u tome što on usavršava sposobnost Sjedinjenih Američkih Država da se bore u ograničenom ratu, da stupaju u takvu vrstu ratova a da to ne izazove gnev javnosti. U tom smislu Vijetnam je gotovo neophodnost u našoj istoriji, jer je to ona vrsta rata s kojom ćemo se najverovatnije suočavati sledećih pedeset godina«.

U godinama u kojima su se odlučivale za intervencije, Sjedinjene Američke Države, »opijene samopouzdanjem i odlučnošću, nisu uočavale niti ispitivale ni političke premise ni uslove u pogledu razumnosti i efikasnosti takvih intervencija«. To što nije mogla da učini američka strategijska misao, postigla je neuspela praksa američkih oružanih snaga na vijetnamskom ratištu.

Pouke iz rata u Vijetnamu odnose se na *političku i vojno-strategijsku oblast i probleme ograničenog rata*. Naime, često se čulo u Sjedinjenim Američkim Državama da je taj rat poligon za borbu protiv ustanika, za isprobavanje teorije o kontrolisanoj eskalaciji (bombardovanje Severnog Vijetnama, upotreba hemijskih i bioloških borbenih sredstava, itd.) i proveravanje strategijskih i taktičkih ideja, efikasnosti oružja i opreme na ratištu. Poznato je da su američke oružane snage isprobavale više strategijskih planova i taktičkih postupaka, od »pacifikacije«, preko doktrina »pretraži i uništi«, »osvoji i održi«, »pokretljive operacije« ili »statične enklave« do »vijetnamizacije«, i da su upotrebljavale nove formacije, najavremenija borbeno sredstva, itd., no bez nekog većeg uspeha.

I pored mnogo pouka i iskustava iz Vijetnama, R. Ozgud smatra da je teško stvarati sigurnije sudove o efikasnosti primenjenih strategijskih doktrina i taktičkih postupaka na ratištu, a još je teže izvući pouke koje bi se mogle primeniti u drugim ograničenim ratovima u koje bi Sjedinjene Američke Države bile uvučene. Naime, rat u Vijetnamu je jedinstven po svojim karakteristikama (veliki obim i efikasnost borbenih snaga Severnog Vijetnama, privlačnost Severa u očima Juga, snažno nacionalno osećanje naroda, slabosti režima u Južnom Vijetnamu, itd.), što upravo zahteva da se iskustva moraju kritički sagledati i svestrano izučiti.

Osnovna pouka odnosi se na *političke i druge uslove pod kojima Sjedinjene Američke Države treba da intervenišu u ograničenom ratu i koliki treba da je obim te intervencije*. Prvo iskustvo iz Vijetnama sastoji se u tome da režim koji je slab ili nesposoban da se brani od revolucije ili subverzije bez američke vojne pomoći — da taj režim nije u stanju da se brani ni uz tu pomoć.

Međutim, mišljenja o *obimu i obliku* američke intervencije u Vijetnamu su veoma različita. Kakva bi bila korist za Sjedinjene Američke Države ako bi ubuduće prihvatile »pravilo uzdržavanja« — pitaju se mnogi vojni teoretičari. Tako, na primer, Henson Boldvin smatra da ubuduće intervencije moraju da budu preduzete »pod brižljivo odabranim uslovima i u vreme i na mestima po američkom sopstvenom izboru«. SAD moraju izbeći »grešku postupnosti« na taj način što će primeniti nadmoćnu silu (uključujući i taktičko nuklearno oružje) još u početnoj fazi eskalacije.

Naime, Boldvin smatra da greška Sjedinjenih Američkih Država nije bila u tome što su intervenisale u vijetnamskom ratu, već što nisu, kada su se već odlučile na to, udarile dovoljno jako i odlučno.

Volter Lipman, naprotiv, izvlači iz Vijetnama drugačiju ocenu, odbacujući potpuno vojnu intervenciju kao sredstvo američke politike u bilo kojim okolnostima. Pod utiskom neuspelog prilagođavanja Sjedinjenih Američkih Država i njihovih oružanih snaga ograničenim ratovima, on tvrdi da vijetnamski rat jednostavno pokazuje »da slon ne može uništiti rojeve komaraca«. Polazeći od jakog nezadovoljstva u zemlji, a naročito u svetu, zbog takvog rata, Lipman je svakako mnogo ubedljiviji od Boldvina.

Ukoliko Južnom Vijetnamu nedostaju one minimalne šanse za vođenje zdrave politike, smatra Lipman, nikakva sredstva, pa ni pomoć ni kontrola SAD ne mogu osigurati nezavisnost te zemlje, čak i ako bi se ugušio organizovani ustanak u zemlji, odnosno onemogućila mu se podrška spolja.

Razvoj događaja u Južnom Vijetnamu pokazuje da su SAD i sajgonski režim izgubili bitku za mase. Sajgonski režim je već odavno kompromitovan, dezorganizovan i nesposoban da ponovo organizuje i uspostavi strukturu vlasti, razorenu posle pada Din Dijemovog režima. »Promenili smo konja usred trke — što je najgore« govorili su oni koji su kritikovali Dijemovu likvidaciju. Posle njegovog pada, u Sajgonu nije više stvorena vlast koja bi se mogla osloniti na neke strukture vlasti u pokrajinama, okruzima i opštinama.

Amerikanci su prilično dugo zanemarivali snagu otpora u selima i zaseocima. Američka strategija je, uprkos svih studija i teorija o ograničenom ratu, prenebregla činjenicu da se u Vijetnamu vodi revolucionarni, oslobodilački rat protiv agresora i sajgonskih izdajnika, koji je počeo u selima i zaseocima i tu samo može i biti dobijen ili izgubljen. Glavne snage Amerikanci su usredsredili na borbu sa operativnim jedinicama FNO. Svi kasniji pokušaji u borbi za mase nisu uspeali, pa čak ni eksperiment sa CAP-om² (vod za kombinovano dejstvo sastavljen od američkih i sajgonskih vojnika), koji se završio kao i drugi oblici »specijalnog ratovanja«. Naime, ovim akcijama trebalo je razbiti uticaj FNO-a na vijetnamskog seljaka, odnosno povratiti njegovo poverenje u američke saveznike i sajgonski režim, itd.

Malo je verovatno da će sadašnja »vijetnamizacija«, koja predviđa i delimično povlačenje trupa, izmeniti situaciju. »Vijetnamizacija« je samo jedna varijanta stare doktrine, čiji je cilj ostvariti strategijske planove SAD u Jugoistočnoj Aziji. Posle saznanja da se, uprkos angažovanju američkih snaga, ne može postići vojna pobeda na vijetnamskom ratištu, prihvaćena je ideja o tome da se »ugroženi« narodi sami, uz pomoć SAD, bore i rešavaju svoje probleme. To je samo veštije formulisano staro načelo Dž. F. Dalsa »dajmo oružje Azijcima da bi se međusobno borili«. »Vijetnamizacija« znači pokušaj da se drugim putem dođe do vojne pobede. Da će SAD na tom putu biti uporne, odlučne i krajnje bezobzirne potvrđuje njihova intervencija u Kambodži.

² Vod u proseku ima 11 američkih i 24 vojnika sajgonskog režima koji predstavljaju vojni oslonac jednog sela sa oko 3.500 stanovnika. Obično su smešteni po zaseocima, žive zajedno sa seljacima, često se pokazuju među njima, a noću patroliraju.

R. Ozgud smatra da bi najmudrija bila ona strategija koja američku pomoć i podršku »napadnutoj zemlji« uslovljava sposobnošću te države da se sama održi — uz ograničeno američko neposredno mešanje i vojnu pomoć. Realizovanje takvog stava implicitno sadrži mnogo važnije probleme od same vojne strategije i taktike na ratištu. Pre svega, potrebno je utvrditi koliko su važni interesi za koje Sjedinjene Američke Države treba da intervenišu. »Jer, ukoliko su oni zaista od vitalnog značaja, opravdana je i strategija koja uključuje veliki rizik; ponekad, čak i pod najnepovoljnijim uslovima, intervencija se može imperativno nametati«.

Intervencija u Južnom Vijetnamu puna je nejasnoća i konfuzije baš u pogledu američkih interesa u tom području. I pored strategijske važnosti ovog regiona, osetljivosti američkog sistema odbrane na Pacifiku, itd., Južni Vijetnam, očigledno, nije toliko važan da bi opravdao troškove i rizik jedne široke intervencije, koja je, da je blagovremeno preduzeta, mogla (što je, ipak, veliko pitanje) dovesti do uspešnijih rezultata.

Štaviše, možda ni jedan američki lider ne bi prihvatio troškove toga rata da je unapred znao njegovu cenu. »Razlog što su se SAD toliko angažovale u Vijetnamu ne leži u njihovoj proceni važnosti Južnog Vijetnama za američke vitalne interese, već u nemogućnosti SAD da ograniče svoje involviranje nakon što je ono prešlo određenu skalu intervencije. Otuda su se SAD našle u situaciji da se bore u jednoj maloj verziji drugog svetskog rata, a da nisu preduzele srazmernu mobilizaciju svojih materijalnih izvora i ljudstva — niti svojih moralnih snaga. U tom smislu, obim i troškovi rata bili su veći nego što je nacija bila spremna da podnese« (R. Ozgud).

Ne samo u odnosu na obim intervencije, već i u pogledu vojne strategije u ograničenom ratu, iskustva iz Vijetnama pružila su veliku pouku američkim stratezima i komandantima.

Kontrolisana eskalacija, primenjena selektivnim bombardovanjem Severnog Vijetnama, jeste »slučaj strategije koja se najviše približila potpunom neuspehu«. Bombardovanje Severnog Vijetnama nanelo je više štete Sjedinjenim Američkim Državama nego Severnom Vijetnamu, tvrdi T. Šeling. Šta strategija može učiniti zavisi, pored ostalog, od toga šta javno mnjenje smatra moralno prihvatljivim.

Međutim, čak ni za bombardovanje Severnog Vijetnama ne bi trebalo — smatra Ozgud — donositi definitivne zaključke o pogrešnom postupku, pogotovu ako se imaju u vidu okolnosti u kojima su se mogle naći SAD. Naime, većina američkih teoretičara ne veruje da je kontrolisana eskalacija pravilno primenjena u Vijetnamu. No, gubi se iz vida da ona nije ni stvarana zbog Vijetnama, već je prvenstveno koncipirana za neposrednu ili posrednu konfrontaciju dveju supersila. Ako nije pokazala svoju opravdanost i vitalnost u Severnom Vijetnamu, ne znači da bi to bilo i u drugim uslovima i područjima.

Kad je reč o eskalaciji na Severni Vijetnam treba istaći da ni »kazneni« cilj bombardovanja nije bio jasan. Naime, da bi ublažile javne proteste u zemlji i svetu, Sjedinjene Američke Države su se u izboru ciljeva odlučile na čisto vojne. Na taj način, odbacivši »cenkanje«, preduzele su vazdušne napade. Glavni cilj ovog bombardovanja, pored podizanja morala snagama sajgonskog režima u Južnom Vijetnamu, bio je sprečavanje infiltriranja ljudstva i materijala iz Severnog Vijetnama. SAD su se nadele da će zbog snažnog bombardovanja Hanoj popustiti, što se nije dogodilo.

Po mišljenju R. Ozguda, ovo bombardovanje nije preduzeto blagovremeno, a možda ni eskalacija nije dovoljno brzo rasla, čime je Severni Vijetnam pošteđen teže kazne, a time mu i omogućeno da se prilagodi, u materijalnom i taktičkom pogledu, posledicama tih bombardovanja. »No, verovatno da neuspeh kontrolisane eskalacije leži u inherentnim nedostacima bombardovanja kao kaznenog sredstva«. Izgleda da postoje i posebne teškoće pri bombardovanju nedovoljno razvijenih zemalja. Možda se kontrolisanom eskalacijom može postići željeni politički efekat samo ako postoji očigledna perspektiva nuklearnog rata na vrhu lestvice zastrašivanja. Ili, možda, ona daje očekivane rezultate samo protiv zemlje koja se bori za ograničene ciljeve. Hanoj je imao neograničene ciljeve u Južnom Vijetnamu, ali su SAD imale sasvim ograničene u Severnom.

Potrebno je ukazati na to da je *potpuna i striktna politička kontrola* nad vojnim operacijama jedna od važnih pouka ograničenog rata. I pored snažnog pritiska vojnih krugova, predsednik SAD je odobravao listu ciljeva koji su bombardovani u Severnom Vijetnamu.

Nezadovoljstvo postignutim rezultatima u vijetnamskom ratu ne znači da se treba vratiti na ranije stavove prema ograničenom ratu — koji su dominirali pre Koreje. No, neuspeh na vijetnamskom ratištu postavio je principijelno političko pitanje — da li Sjedinjene Američke Države uopšte treba da intervenišu u ograničenim ratovima.

»Ukoliko bi Vijetnam ostavio ozbiljnijih posledica na američku politiku u pogledu intervencije u ograničenim ratovima, to ne bi bilo samo zbog odluke nacije da izbegava buduće Vijetname i ograniči američke obaveze — u skladu sa njenom moći i spremnošću da je upotrebi. Čitava istorija američkih obaveza i mešanja prožeta je težnjom da se izbegnu nove obaveze i nova mešanja. Pa ipak, niz neočekivanih kriza i ratova dovodio je naciju u sukob s tom težnjom«. Nekada je želja da se izbegnu neprijatna uplitanja samo vodila daljem proširenju obaveza, koje su, sa svoje strane, izazivale dublja i nova uplitanja. Najbolji primer za to je proširenje rata na Kambodžu.

Ukoliko dođe do temeljitije promene američkog stava prema ograničenom ratu, to će biti zbog toga što više ne postoje, ili su se izmenili, politički uslovi i premise na kojima se zasniva strategija ograničenog rata, a slučaj Vijetnama je samo omogućio da američka nacija to sagleda i shvati.

Odlučivši se na ovu intervenciju, SAD su poistovetile rat u Južnom Vijetnamu sa pretnjom sopstvenoj bezbednosti. Mada je ta pretnja bila sasvim posredna i nategnuta, pomenuta strategija imala je donekle svoje »opravdanje« u periodu hladnog rata — naročito do rata u Koreji, odnosno do kinesko-sovjetskog rasepa. Naime, hladni rat je, pre svega, predstavljao takmičenje dve supersile i uspeh bilo koje komunističke države menjao bi ravnotežu snaga. Ograničeni ratovi i intervencije bili su sredstva američke strategije da se to spreči.

Međutim, u poslednje vreme dogodile su se značajne promene u svetu. Poboljšani su odnosi Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza, »a nastale su i veće razlike u interesima između komunističkih država i partija«. Došlo je do ozbiljnih nesporazuma, pa i graničnih sukoba između Sovjetskog Saveza i Kine. Postoje mišljenja da je prisustvo američkih trupa u jugoistočnoj Aziji upravo podsticalo taj sukob. »Glavna

stvar, koju treba da imamo u vidu, jeste da ne smemo činiti ništa što bi ujedinilo Ruse i Kineze. To je osnovna postavka koja treba da dominira u svim diskusijama koje se odnose na američku politiku u Aziji. Najveća prednost koju trenutno imamo jeste rascep između Sovjetskog Saveza i komunističke Kine« (H. Džekson). Oni, pak, vojni teoretičari (kao, na primer, H. Boldvin) koji opravdavaju američko angažovanje u vijetnamskom ratu — tvrde da se njegovim širenjem proširuje jaz između Pekinga i Moskve.

Takva realnost u odnosima između supersila i u svetu uopšte počela je da menja i američka shvatanja o međunarodnim odnosima, a posebno u pogledu »karaktera i intenziteta komunističke pretnje«. Na taj način, dobitak za Kinu ili, čak, i za Severni Vijetnam, ne smatra se više automatski kao dobitak i za Sovjetski Savez ili gubitak za Sjedinjene Američke Države. Naprotiv, sve više su uočljive mogućnosti američke saradnje sa Sovjetskim Savezom. Naglašavanje nacionalnog partikularizma, van tzv. komunističkog sveta, čak, može da umanj i one mogućnosti koje su do sada imali Sovjetski Savez ili Kina.

Amerikanci su se na primeru Afrike, koja vri od različitih političkih procesa, naučili da svaki puč ili državni udar ne mora neizostavno da ugrožava ravnotežu snaga u svetu ili američku bezbednost. Najzad, treba podvući činjenicu da se i Kina sve više pojavljuje kao nov faktor odvrćanja. No, i pored toga, Ozgud smatra da se, bar za sada, »na američkoj strani Azija ne kotira tako visoko kao zapadna Evropa«.

Kada je reč o perspektivi ograničenog rata ne bi se smelo zaključiti da će Amerikanci izbegavati tzv. kvazirevolucionarne ratove, jer pretnja takvim ratovima, koji bi mogli da ugroze američke interese, može da dobije veoma različite oblike.

Jedno od vojnopolitičkih pitanja sa kojim se SAD suočavaju jeste — kako odgovoriti na rastuću sposobnost sovjetskih pokretnih pomorskih snaga. Današnje tendencije u svetu pružaju Sovjetskom Savezu povoljne mogućnosti da intervieniše u lokalnim pomorskim sukobima, pa čak i u onim oblastima u kojima su SAD do sada uživale gotovo potpuni monopol (Sredozemlje). Najveća opasnost na koju takav razvoj ukazuje sastoji se u tome da bi supersile mogle i nenamerno da budu uvučene u složene intervencije u lokalnim konfliktima, naročito u onima gde nedostaje neophodna kontrola za izbegavanje direktnog sukoba.

Nuklearna era nije učinila oružani sukob zastarelim, niti je isključila mogućnost katastrofalnog rata. Međutim, ona je ukazala na sasvim novi značaj smišljene kontrole i ograničavanja ratova. »Zapad već dvadeset godina čita ili ponovo čita Klauzevica. Već nekoliko godina on čita i Mao Ce Tunga. Prvom duguje koncepciju eskalacije ili povećavanja ekstrema, čije je značenje izmenjeno pojavom nuklearnog oružja. Drugom — pojam dugotrajnog sukoba. Sve doktrine našeg vremena postaju jasnije kada se dovedu u vezu sa ove dve koncepcije, a izgleda da sve one navode na paradoksalne zaključke. Garantovati da će ratovi ostati ograničeni, ne znači li to prihvatanje stalnog rata? Neće li ograničavanje sredstava imati za posledicu odsustvo vremenskog ograničenja?« (R. Aron).

Pukovnik

Mihajlo VUČINIĆ